

POSOF'TAN MANİLER

 Ünal KALAYCI

Mani, anonim halk edebiyatı ürünlerindedir. Halkın duygu ve düşüncelerini ifade eder. Tek dördlük olarak hece ölçüsünün yedili kalıbıyla yazılır.

Maniler, şekillerine göre değişik isimler alır. Daha çok bilinen dört mısralık maniye düz mani, ilk mısraı yedi heceden az olana kesik mani, dört mısradan sonra iki mısra daha eklenene *artık mani* denir. Hem kız hem erkeğin duygularını dile getiren manilere *deyiş*, bir kıza bir erkeğin karşılıklı söylediği mani çeşidine *karşı-beri* denir. Bunun dışında konularına göre, kafiyesine göre, söylendiği yerlere göre sınıflandırmak da mümkündür.

Aşağıda Posof yöresinden derlenen manilere yer verilmiştir. Bu maniler, çeşitli kaynaklardan derlenirken o kaynaklarda çevriyazı harfleriyle yer alıyorsa da buraya çeviri yazısız alınmıştır. Alındığı kaynaklarda standart Türkçe ile yazılanlar da Posof ağzı ile buraya aktarılmıştır. Kafiye ve hece sorunu olan bazı maniler de düzeltme yapılmıştır. Maniler anonim olduğuna göre değişiklikler yadrganmamalıdır.

Kaynak 1: Asiye Dülger, Gümüşkavak Köyünden, İnegöl'de ikamet ediyordu, iki yıl önce vefat etti. Bu manileri beş altı yıl önce derlemiştim. Derleme yapıldığında yaşı yetmiş civarındaydı.

1.
Elinde maya dilber
Benzarsın aya dilber
Gel suyi burdan götür
Yorulma çaya dilber.
2.
Elifi ezem sansın
Gül yüzi tezem sansın
Qurannar hakkı için
Qalbinda gezan sansın.
3.
Gedarım yol uzuni
Xançarım qol uzuni
Ela bir of çekem ki
Yanasın yol uzuni.

4.
Ha benim atli yarım
Eyeri qatli yarım
El içinde küsülü
Tenhede tatli yarım.
5.
Ha bu benim qır atım
Saman yemiyer saman
Gelür misin beninan
Hayde dedugum zaman.
6.
İp atdım uci qaldi
Taraxda kuci qaldi
San köçdün ben evlandım
Yürekde aci qaldi.
7.
Qabax bişdi tuz işdar
Ana canım kız işdar
Qız olmasa tul olsun
Ha bu canım tez işdar.
8.
Qaradan gelmiyasın
Denize talmiyasın
Telebesin sevduğum
İkmala qalmi yasın.
9.
Qarayım ağ degülüm
Quruli bağ degülüm
Feleg ayırdı bizi
Öliyim sağ degülüm.
10.
Anam anam öz anam
Qoyni toli köz anam
El ağlar yalan ağlar
Candan ağlar öz anam.
11.
Bu dağlar demürdendür
Geçan gün ömürdendür
Felegin bir quşu var
Tırnağı demürdendür.

Kaynak 2: Anonim. Günümüzde yörede tükenmiş olan bir mani türü daha vardır. *Horavel* denilen bu mani türü, çift zamanı tarlalar sürülürken vakit geçirmek için insanların birbirlerine ya da başkalarına takılmaları sonucu ortaya çıkmıştır. Bugün bir traktörün bir saatte sürdü-

ğü tarla öküz ya da camuşların çektiği saban veya pullukla bir günde sürülemezdi. Bazen birkaç çift hayvanla bazen birkaç aile birlikte sürerdi. Tarlayı sürerken akşama kadar tek işi pulluğu, sabanı tutmak ya da hayvanları gütmek olan kişiler birbirlerine manilerle takılırlar. Buna *horavel* denirdi. Küçüklüğümüzde duyduğumuz iki horavel örneği:

12.
Hotuv dedim çamuşa¹
Cambaraynan qayışa²
Qayış boynan işiyem
Qız yanağın dişliyem.
13.
Halali halali
Kötene qoşdum Maral'i
Ola bacın ver Ali
Bir inek verem tanali.

Kaynak 3: Yunus Zeyrek'in **Posof'un Çizgileri** adlı kitabında (Ankara, 2004, s. 210-212), Posof'un Suskap, Caborya ve Sinsetip köylerinden derlenen aşağıdaki maniler verilmiştir:

14.
Bu derenin avşani,
Yügrüg olur tavşani,
Gözel ona diyarım,
Çalınmasın kırşani.
15.
Çali dibi avara,
Oğlan gâl get davara,
Şimdi zaman qızları,
Dul qaridan avara.
16.
Ay işığı şen geca,
Gövlüm perişan geca,
Otuz iki mum yaxdım,
Yara qavuşan geca.
17.
Sabah açıla yarım,
Atın qamçıla yarım,
Bir parmax kağıt yolla,
Gövlüm açıla yarım.

1 "Ho" ve "tuv" kelimelerinden oluşmuştur. Mandalara seslenme sözüdür.

2 "Cambara" saban ya da pullukla boyunduruğu birbirine bağlayan ağaçtan yapılmış alet.

18. Sahanda Qırım uni,
Deminnidur deminni,
Ağam xumar oynamaz,
Yeminnidur yeminni.

19. Qarafil olacağım,
Saralıp solacağım,
Qorxma qaragöz oğlan,
Ben sanın olacağım.

20. Mendilim ikilidir,
Edrefi tikilidir,
Posxov'dan bir yar sevdim,
Kim onun vekilidir.

21. Uzun çubux uzadem,
Uzun yolu gözedem,
Eşin yox ehbebin yox,
Sani kima benzadem.

22. Qahve qoydum bişdi mi
Savudi yar içdi mi,
Sormax ayıb olmasın,
Yar buradan geçdi mi?

23. Dağ başında çiğelek,
Çiğeleğa su gerek,
Uzun boyli oğlana,
Orta boyli qız gerek.

24. Havada laçın oynar,
Gögde gögerçin oynar,
Yar axlıma gâlanda,
Tepemde saçım oynar.

25. Uzun çubux uzatdım,
Uzun yolu gözetdim,
Dedilar yar gâliyer,
Bayram kimi hazetdim.

26. Qahve qoydum furuna,
El vurmazdan durula,
Beni yardan ayıran,
Sağ gösgünden vurula.

27. Anamın özi benim,
Qoynunda közi benim,
Gedin anama deyın,
İkbalsız qızı benim.

28. Bu dağın ardi haşhaş,
Xaberin alem qardaş,
O gün bugün olur mi,
Qavuşacax baci qardaş.

29. Qayada duramasın,
Taban tutturamazsın,
On beş qocaya varsan,
Benden qurtulamazsın.

Kaynak 4: Sevgi Kalaycı (58),
Posof-Gönülaçan köyünden; kışın
Bursa'da yazın Binbaşı Eminbey
nahiyesinde ikamet ediyor:

30. Bosdanda yeşil xıyar
Boyun boyuma uyar
İkimiz çift gögerçin
Ayırmaya kim qıyar.

31. Pencereden baxiyer
Almış kitap oxiyer
Saçlarında gül yağı
Gün vurduxca qoxiyer

32. Pencereden gün düşdi
Düşdi da bağrım bişdi
Ağır qılın namazım
Anam yollara düşdi.

33. Çay aşşagi çim tutar
İki baci mum tutar
Küçüğünü ben alsam
Böyüğünü qan tutar.

34. Armut taldan düşer mi
Bir yandan da bişer mi
Üç yavrunun anası
Qurbet ela düşer mi.

35. Yazı yazdım qış idi
Qalemim gümüş idi
Daha çox yazacaxdım
Parmaxlarım üşüdi.

Kaynak 5: Kâmil Ergün, Posof Bin-
başı Eminbey nahiyesinden, Antalya'da
ikamet ediyor. Kâmil Ergün, kız ve erkek-
lerin karşılıklı söyledikleri **deyiş** denilen
türe örnek olabilecek maniler verdi.

36. Kujij saçlı oğlan:
Gözebaşı çiçeği
Hecetcala böceği
Tik tikine vururmuş
Sevan adam yüregi.

37. Çintli kız:
Çaxraxların taşları
Sazax olur kışları
Kujiji sevdimaya
Dinmaz gözüm yaşları.

38. Haçunayi tuzlarım
Qartopiyi közlerim
Ben bir deli qız sevdim
Gece gündüz özlerim.

39. Dodolari bezlerim
Kaçkaçları gözlerim
Beç meni oxudi mi
Juriyal edar dizlerim.

40. Qanni Göl'de gezarım
Ceylan izi ezarım
Bu qızın yüregini
Ben yuxida sezarım.

41. Çadiy qoydum ataşa
Kışa dedim termaşa
Ben kujiji sevdim ya
Ne ağa tanurum ne paşa.

42. Çitixaro puvari
Ben bir yigit süvari
Seni bir gün görmesem
Hayat qaranux buxarı.

43. Çilvana'nın tuluği
Qannigöl'ün baluği
Babay eniden gelürse
Puma'da alursun soluği

Kaynak 6: Erdal Gündüz, posofum. net. Kol köyü tanıtım sitesinde karşı-beri diye adlandırılan mani türüne örnek veriyor. Karşı-beride bir kız ile bir erkek karşılıklı olarak mani söyleyerek duygu ve düşüncelerini aktarır:

44. Kız:

Qarafili budama
Safa geldin odama
Gâlursa gözəl gâlsın
Çirkin almam odama.

45. Erkek:

Qarafilim biberim
Ben gözeli sevarım
Qaşın gözün eşgitma
Misafirim gedarım.

46.

Asmalarda üzüm yox
Axmaxlarda gözüm yox
Ben de ey bir qızım ki
Heç kimsada gözüm yox.

47.

Armutun dibi quyi
Uyi sevduğum uyi
Niya sarhoş olmişsin
İçduğun üzüm suyi.

48.

Baxcada duran oğlan
Elinde Quran oğlan
O Quran sani vursun
Sözünden dönen oğlan.

49.

Baxcada qarincalar
Ayvalar narincalar
Bir yanını qurt yesin
Bir yanın qarincalar.

50.

Oğlan saçını yaxar
Suyi dibina axar
Şeherde genç var iken
Köydekine kim baxar.

51.

Bu çiçeğin meremi
Acı verir sürümi
Orda Misliman yox mi?
Yollasınnar yarımı.

52.

Ayna atdım çayıra
Getdi düşdi bayıra
Qorxiyerim sevduğum
Qader bizi ayıra.

53.

Portakali sıxdın qız
Xetirimi yıxdın qız
Bu Posxov'un içində
Ne cilveli çıxdın qız!

54.

Al almanın dördünü
Sev yiğidin merdini
Sevduğun gözəl olsun
Çekme çirkin derdini.

55.

Altuni eridurum
Sözümü yürüdürüm
Sizi kimi qızları
Peşimda sürüdürüm.

56.

Baxcalarda yar diya
Gel atliya atliya
Anam beni veracax
Gösgü kıravatliya.

57.

Al almayı dişladım
Dört yani gümüşladım
Qardaş geldi vermadım
Yar galdi bağışladım.

58.

Bu dağın ardı eniş
Yarımdan selem gelmiş
Selemi baş üsdüne
Gendi niya gelmemiş.

59.

Baxcalarda ibrişah
Boyi uzun gendi şah
İki gönül bir olsa
Ayıramaz padişah.

60.

Al şalım yeşil şalım
Gel dağları aşalım
Gediyerim sevduğum
Gel de helallaşalım.

61.

Aburdan yol aşmaz mi
Dağları tolaşmaz mi
Meraq etma sevduğum
Ayrılan qavuşmaz mi?

62.

Havalar bulutlandı
Bulutlar kilittlandı
Aha ben gedyerim
Yüklerim şerittlandı.

63.

Getma gedannarınan
Boyi fidannarınan
Haftada bir mekdüf yolla
Gedip galannarınan.

Kaynak 7: İsmail Kalaycı, Yüreğimin Sesi, (Bursa, 2004, s.126). Bazı şair ve ozanlar da mani türünde yazmaktadır. Maniler anonim olarak tanımlanmakla birlikte sahibi belli olan örnekleri de yok değil:

64.

Kapınızdan geçarım
Ben gözeli saçarım
Yeter ki sözünde dur
Canımdan vaz geçarım.

65.

Uzaxlardan baxarım,
Sana meni yaxarım,
Eger cavap vermasan,
Bacanızı yaxarım.

66.

Qomşı kıza vardın mi
Sımarımı aldın mi
Ben sani göremedim
Yuxılara daldın mi?

67.

Axlında mi o sözün
Dügün olsun bu güzün
Eger baban vermasa
Haram olsun o yüzün.

68.

Ara sıra el salla
Mekdüfe cavap yolla
Eger mekdüf yazmasan
Yolla ufax pusula.

Sonuç: Zengin bir halk kültürüne sahip olan Posof, mani yönünden de çok zengindir. Değişen dünya ile birlikte manilerin de eski tadı ve hâkimiyeti değişmiştir. Günümüzde anonimlikten çıkarak daha çok sahibi belli halk şiiri tarzında varlığını zayıflayarak da olsa sürdürmektedir.